

**Справа «Meltex LTD та Месроп Мовсесян проти Вірменії»
 (“Meltex LTD and Mesrop Movsesyan v. Armenia”)**

У рішенні, ухваленому 17 червня 2008 року у справі «*Meltex LTD та Месроп Мовсесян проти Вірменії*» Суд постановив, що

- було порушено ст. 10 Конвенції стосовно відмови органів влади задовольнити клопотання заявників про надання ліцензії на телемовлення.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити компанії-заявнику 20 000 євро як компенсацію нематеріальної шкоди та 10 000 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявниками є Meltex Ltd – незалежна телерадіомовна компанія, заснована у 1995 році і зареєстрована в Єревані, та її голова Месроп Мовсесян, 1950 р. н., мешкає також у м. Єревані.

У січні 1991 року п. Мовсесян створив “A1+” – першу незалежну телевізійну компанію у Вірменії. Канал “A1+” був визнаний широкою громадськістю одним з небагатьох незалежних мовців вірменського телепростору. Поряд із різноманітними розважальними передачами та рекламою, на каналі створювалися та транслювалися інформаційно-аналітичні програми стосовно міжнародних та внутрішньодержавних подій. У ході агітаційної кампанії на президентських виборах 1995 року канал “A1+” відмовився надати телеефір урядовим представникам. Після цього дію державної ліцензії на телемовлення було зупинено. Згодом п. Мовсесян заснував Meltex Ltd і до структури компанії приєднав канал “A1+”. У січні 1996 року компанія Meltex відкрила школу для навчання журналістів, операторів і телетехніків. Підготовлені спеціалісти отримували роботу не лише у цій компанії, але й у інших телевізійних компаніях. У січні 1997 року Meltex Ltd отримала ліцензію на п’ять років.

У жовтні 2000 року було ухвалено Закон «Про телерадіомовлення». Відповідно до нього передбачалося створення Національної телерадіомовної комісії (далі – Комісія) – державного органу, який мав складатися із 9 членів, призначених Президентом Вірменії. До повноважень цього органу належало ліцензування та моніторинг приватних телерадіокомпаній. Згаданий закон запровадив нову процедуру ліцензування, відповідно до якої ліцензії на мовлення надавалися Комісією на умовах тендерів.

У лютому 2002 року Комісія оголосила початок прийняття заявок на тендери стосовно різних мовних частот, зокрема і на частотну смугу 37, на якій функціонував канал “А1+”. 2 квітня 2002 року відбулося відкрите засідання щодо результатів тендеру на частотну смугу 37. На підставі голосування Комісія визнала переможцем компанію Sharm Ltd. Мотиви цього рішення повідомлені не були.

3 квітня 2002 року трансляцію каналу “А1+” було припинено.

У період від травня до грудня 2003 року компанія Meltex подавала заявки на сім інших частотних смуг. Однак кожного разу безуспішно.

Пан Мовсесян звернувся до Комісії з проханням викласти причини відмов у задоволенні заявок компанії Meltex. Комісія відповіла швидко. У листі повідомлялося, що Комісія вирішувала лише питання про те, яка з компаній найкраще відповідає умовам тендера, і вже на підставі цього рішення відмовляла усім іншим учасникам.

Компанія Meltex неодноразово зверталася з позовами про скасування відповідних рішень Комісії, а також скаржилася на неспроможність Комісії викласти письмово причини відмови у наданні їй ліцензії.

Зрештою національні суди відмовили у задоволенні усіх згаданих позовів компанії-заявника. Суди мотивували свої рішення необґрунтованістю вимог компанії і визнали, що тендери стосовно усіх семи частотних смуг були проведені у відповідності з законом.

Зміст рішення Суду

Спираючись на ст. 10 Конвенції, заявники скаржились на відмову у наданні їм ліцензії на телемовлення.

Суд визнав, що відмова Комісії у задоволенні тендерних пропозицій компанії Meltex становила втручання у свободу компанії на передання інформації та ідей.

Суд зазначив, що рішення Комісії ґрунтувалися на Законі «Про телерадіомовлення» та іншому законодавстві. Ст. 50 цього Закону встановлювала точні критерії, за якими слід було оцінювати компанії, котрі брали участь у тендері. Цими критеріями були фінанси компанії, технічні ресурси, професійний досвід працівників компанії, а також частка власного телепродукту у загальній кількості планованих програм. Втім Закон не зобов'язував Комісію до обґрунтування своїх рішень з огляду на зазначені критерії. Отож, Комісія просто оголошувала компанію-переможця без наведення жодних пояснень стосовно переваг пропозиції цієї компанії над пропозицією компанії Meltex. Комісія не повідомляла мотиви своїх рішень навіть попри те, що збиралася на засідання під час проведення конкурсу. Тому компанія Meltex, так само, як і широка громадськість, не могла знати про підстави, на яких Комісія реалізовувала свою свободу розсуду, ухвалюючи рішення про відмову їй у наданні ліцензії.

Суд дійшов висновку, що процедура, котра не зобов'язує ліцензійний орган наводити підстави своїх рішень, не забезпечує належного захисту від свавільного втручання держави у свободу вираження поглядів.

Суд нагадав, що директиви, ухвалені Комітетом міністрів Ради Європи у сфері регулювання телерадіомовлення, закликають до відкритого та прозорого застосування правил, що регламентують ліцензійні процедури. Вони також містять особливу рекомендацію, щоб «усі рішення, котрі ухвалюються керівними органами, ... були... належним чином

обґрунтовані». Суд також вказав на Резолюцію стосовно Вірменії, ухвалену Парламентською Асамблеєю Ради Європи 27 січня 2004 року, у котрій містився висновок про те, що «нечіткість чинного законодавства призвела до надання Державній комісії з телерадіомовлення надмірних дискреційних повноважень».

Тому, Суд дійшов висновку про те, що втручання у свободу компанії Meltex передавати інформацію та ідеї, яке виявилось у семиразовій відмові надати компанії ліцензію на мовлення, не відповідало вимозі правомірності, закріпленій у Конвенції. Отож мало місце порушення ст. 10 Конвенції.

Справа «Бакс проти Люксембургу» (“Backes v. Luxemburg”)

У рішенні, ухваленому 8 липня 2008 року у справі *«Бакс проти Люксембургу»*, Суд постановив, що:

- не було порушено ст. 10 Конвенції;
- не було порушено ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Обставини справи

Заявник Ернест Бакс є громадянином Люксембургу, народився 1946 року і проживає у м. Бех-Клейнмахер (Люксембург).

Заявник – колишній виконавчий директор компанії “Clearstream” – є співавтором книги «Розкриття». Її було опубліковано у березні 2001 року і розповсюджено у Люксембурзі, Франції та Бельгії. З огляду на позицію заявника, книга викликала міжнародне занепокоєння, оскільки вона викривала незаконну діяльність міжнародної клірингової системи під проводом групи “Clearstream” у книзі йшлося про багатьох відомих особистостей з фінансового світу.

Одна зі зносок у цій книзі містила певну інформацію стосовно п. Н.С. – юриста за фахом. Це було чотири окремих твердження:

«Відомо, що п. Н.С. підтримував зв'язки з п. М.С. та п. Р.С. – колишніми банкірами, перший з яких працював на мафію, а другий обслуговував потреби Ватикану. Його підозрювали у налагодженні контактів із представниками організованої злочинності за кордоном, зокрема у США. Він також зберігав чудові особисті стосунки з п. Г.А., які зав'язалися ще у часи, коли п. Н.С. був головою Європейської асоціації християнсько-демократичної студентської молоді. Будучи Великим магістром головного відділення Масонської ложі в Люксембурзі, він відповідав за прийняття п. Р.С. до її лав».

У квітні 2001 року стосовно заявника було розпочато у суді розгляд кримінальної справи за звинуваченням його у поширенні неправдивих відомостей або в наклепі чи образі. Предметом судової оцінки стали чотири вищенаведених твердження. Заявника було визнано винним у заподіянні образи, однак відповідальність стосувалась лише одного з тверджень, а саме: «Н.С. підозрювали у налагодженні контактів з представниками організованої злочинності, зокрема у США». Заявника було зобов'язано сплатити штраф у розмірі 1500 євро та символічну плату у розмірі 1 євро для компенсації моральної шкоди, якої зазнав п. Н.С.

Ані апеляційна скарга заявника, ані його касаційна скарга задоволені не були.

Зміст рішення Суду

Спираючись на ст. 10 Конвенції, п. Бакс стверджував, що засудження його за заподіяння образи було порушенням права на свободу вираження поглядів. Заявник також вказував на порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції, яке виявилось у неналежній відповіді судів на аргументи заявника стосовно порушення ст. 10 Конвенції.

Суд дійшов висновку про те, що засудження заявника було втручанням у його право на свободу вираження поглядів. Це втручання було передбачено національним законодавством та відповідало законній

цілі, а саме захисту репутації п. Н.С. Суду залишалось вирішити, чи було втручання «необхідним у демократичному суспільстві».

Суд відзначив, що відповідне твердження, зважаючи на його контекст, має розглядатися як оціночне судження. Втім Суд нагадав, що навіть якщо висловлювання є, за своєю суттю, оціночним судженням, воно має ґрунтуватися на достатній фактичній основі. І якщо такого підґрунтя немає, то висловлювання слід вважати надмірним.

Заявник зазначав, що він спирався у своїх твердженнях на лист з особистої кореспонденції. Однак Суд вирішив, що відповідний лист, зважаючи на відсутність у ньому дати та підпису, не був надійним джерелом. Особливо якщо брати до уваги суперечливі коментарі заявника щодо походження цього листа.

Суд також оцінив інші документи, що були свого часу подані заявником до національних судів для підтвердження своєї позиції. Національні суди дійшли висновку, що жоден з відповідних документів не містив даних, які б дозволили заявнику викласти таке твердження: «Н.С. підозрювали у налагодженні контактів з представниками організованої злочинності, зокрема у США». Суд, зі свого боку, погодився із національними судами у висновку про відсутність у заявника підстав для наведеного міркування.

Відповідні твердження про п. Н.С. торкалися питання загального значення, адже загалом книга «Викриття» стосувалася сфери «паралельного фінансування».

Втім Суд дійшов висновку про те, що інтерес заявника у поширенні відповідних заяв не перевершив безперечне право п. Н.С. на захист честі та ділової репутації. Суд зважив, що заявник цілком вільно міг зробити свій внесок у вільну громадську дискусію стосовно проблем, котрі описані у книзі «Викриття». І для цього не було необхідності стверджувати, що

п. Н.С. «підозрювали у налагодженні контактів з представниками організованої злочинності, зокрема у США».

Тому, Суд постановив, що були «належними та достатніми» ті підстави, які національні суди навели для їх висновку про те, що заявник зруйнував репутацію Н.С., а відтак, для його засудження.

Насамкінець Суд константував, що заходи, вжиті до заявника, не були непропорційними до законної цілі, яка ставилася, з огляду на зміст тверджень заявника та на помірний характер застосованого до нього покарання. Тому Суд постановив, що ст. 10 Конвенції порушена не була.

Суд зауважив, що національні суди чітко не відповіли на аргументи заявника стосовно порушення ст. 10 Конвенції. Втім, проаналізувавши мотивувальні частини рішень національних судів, Суд дійшов висновку про безпідставність тверджень заявника щодо недостатності аргументів у цих рішеннях. Хоча Суд і додав, що було б краще, якби у рішеннях містилося більш розгорнуте обґрунтування позиції судів стосовно ст. 10 Конвенції. Відтак Суд постановив про відсутність порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції

Справа «Вайнай проти Угорщини»

(“Vajnai v. Hungary”)

У рішенні, ухваленому 8 липня 2008 року у справі *«Вайнай проти Угорщини»*, Суд постановив, що

- було порушено ст. 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд постановив, що визнання порушення Конвенції є достатньою компенсацією заявнику моральної шкоди, а також призначив сплатити йому 2 000 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник Аттіла Вайнай, 1963 р. н., є громадянином Угорщини та проживає у м. Будапешт. На час виникнення обставин справи п. Вайнай був віце-президентом Робітничої партії, яка є зареєстрованою в Угорщині політичною партією лівого спрямування.

Справа стосувалася скарги заявника на те, що його було засуджено за носіння одягу з зображенням п'ятикутної червоної зірки – символу міжнародного руху робітників – під час демонстрації у Будапешті.

21 лютого 2003 року під час проведення дозволеної владою демонстрації, на якій п. Вайнай був промовцем, працівники поліції попросили його зняти зображення червоної зірки, яке заявник носив на своїй куртці. У березні 2004 року в результаті вищезгаданих подій п. Вайная було звинувачено у носінні зображення тоталітарного символу та засуджено умовно. У листопаді 2005 року апеляцію заявника було відхилено.

Посилаючись на ст. 10 Конвенції, п. Вайнай скаржився на те, що його було засуджено за носіння символу міжнародного руху робітників.

Зміст рішення Суду

На думку Суду, засудження заявника у цій справі прирівнювалось до втручання у його право на свободу вираження поглядів. Таке втручання ґрунтувалось на ст. 269/В Кримінального кодексу Угорщини, яка забороняла використання тоталітарних символів, а тому таке втручання було «передбачене у законі» і «переслідувало законну мету» охорони порядку та захисту прав інших осіб.

Суд ще раз нагадав, що ст. 10 Конвенції встановлює вузькі рамки можливостей застосування обмежень на політичні промови чи публічні дебати. Суд вважає, що п. Вайнай, будучи політиком, вирішив надягнути зображення червоної зірки з метою висловлення своїх політичних поглядів. Більше того, коли право на свободу вираження поглядів реалізовується у вигляді політичної промови, як у випадку із заявником, –

застосування обмежень до нього є виправданими лише тоді, коли для цього є чітка, невідкладна та визначена соціальна потреба.

Суд погоджується з тим, що загальновідомі масові порушення прав людини, вчинені за часів комуністичного режиму, дискредитували зображення червоної зірки, а її демонстрація може викликати тривогу у колишніх жертв цього режиму та їхніх родичів.

З часу запровадження в Угорщині плюралізму політичних поглядів минуло майже два десятиліття. Угорщина, будучи членом Європейського Союзу, є країною стабільної демократії і жодних ознак загрози повернення комуністичної диктатури немає. Крім того, згаданий стан тривоги хоч і є зрозумілим, однак не може сам по собі бути причиною встановлення обмежень на свободу вираження поглядів.

Окрім цього, Суд вважає, що спосіб законодавчої заборони тоталітарних символів у Кримінальному кодексі Угорщини є недостатньо якісним, оскільки саме носіння на одязі зображення червоної зірки може призвести до застосування кримінальної відповідальності і при цьому навіть не потрібно встановлювати того, чи таке носіння є пропагандою тоталітаризму.

З огляду на різноманітність значень зображення червоної зірки, законодавча заборона її публічної демонстрації є занадто широкою. Це зображення символізує не лише міжнародний рух робітників, які борються за більш справедливе суспільство, але й діяльність відомих політичних партій у різних Державах-учасниках. Заявник використав червону зірку на дозволений та мирній демонстрації, будучи віце-президентом зареєстрованої політичної партії, яка не має тоталітарних амбіцій, а Уряд при цьому не довів, що зображення цієї зірки символізувало комуністичний режим.

Стосовно вищезазначеної мети охорони порядку Суд вказав, що Уряд не навів жодного прикладу реальної чи хоча б віддаленої небезпеки

виникнення заворушень в Угорщині, спричинених публічною демонстрацією зображення червоної зірки.

Відтак Суд постановив, що засудження п. Вайная за звичайне носіння зображення червоної зірки не може вважатись таким, що відповідає «невідкладній соціальній потребі». Більше того, застосовані до заявника заходи юридичної відповідальності хоч і була порівняно легкими, однак були заходами кримінально-правового характеру, а тому могли призвести до серйозних наслідків. Застосовані державою такі санкції не були пропорційними переслідуваній меті. Отож мало місце порушення ст. 10 Конвенції.

Справа «Шалабі проти Франції» ("Chalabi v. France")

У рішенні, ухваленому 18 вересня 2008 року у справі «Шалабі проти Франції», Суд постановив, що:

- було порушено ст. 10 Конвенції, яке виявилось у засудженні заявника за наклеп.*

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 1 500 євро як компенсацію моральної шкоди.

Обставини справи

Заявник Наді Шалабі є громадянином Франції, народився 1958 року і мешкає у м. Воль-ен-Велен (Франція).

У листопаді 2001 року у місцевому журналі «Журнал Ліона» було опубліковано статтю «Примусове звільнення головного муфтія». У статті містилося інтерв'ю заявника – колишнього члена Ради директорів Головної мечеті Ліону (далі – мечеть). Заявник пояснював обставини відсторонення п. Шірана, котрий був імамом Мечеті від 1994 року.

У згаданій статті заявник критикував діяльність п. Кабтана, директора мечеті. Зокрема він вказував на недоліки в адміністративному та фінансовому напрямках його роботи. Також заявник несхвально відгукувався про релігійні переконання та знання п. Кабтана.

Пан Кабтан ініціював справу приватного звинувачення проти заявника та головного редактора газети. У травні 2003 року апеляційний суд постановив про закриття кримінальної справи на підставі закону про амністію. Однак суд визнав цивільну відповідальність відповідачів за вчинення публічного клевету особи. Суд назвав правопорушенням один із фрагментів інтерв'ю, а саме такі слова: «Яким чином Кабтану вдалося очолити мечеть? Так сталося тому, що це влаштовує кожного, особливо політиків, котрі добре знають про Кабтанове вертке керівництво. Але він не буде здіймати хвили. Він не нарікатиме на релігію, адже він про неї нічого не знає. Отож, в мечеті все спокійно, і це втихомирює кожного».

Апеляційний суд визнав заявника та головного редактора винними у заподіянні п. Кабтану шкоди і зобов'язав їх сплатити солідарно 1500 євро як компенсацію шкоди та 1000 євро на відшкодування судових витрат. Заявник оскаржив це рішення, однак безуспішно.

Зміст рішення Суду

Пан Шалабі стверджував, що засудження його за клевету було порушенням ст. 10 Конвенції.

Суд передусім зауважив, що центральною темою статті було питання про керівництво та фінансування мечеті. Це питання на той час викликало громадське занепокоєння, а відтак широко обговорювалося на сторінках регіональної та національної преси. Тема особливо загострилося у зв'язку з відходом від справ імама мечеті. Суд у зв'язку з цим відзначив, що фінансування та керівництво місць відправлення релігійних обрядів, незалежно від їх спрямування, є предметом громадського зацікавлення як

з боку представників відповідної релігійної громади, так і з боку суспільства загалом.

Суд відзначив, що п. Кабтан був публічною особою, якщо брати до уваги широту та значимість його службових повноважень. Будучи керівником та менеджером головної мечеті Ліону, він представляв регіональну мусульманську громаду, а відтак неминуче відкривав себе до критики стосовно способу виконання своїх обов'язків.

Зважаючи на загальний тон інтерв'ю та контекст, на фоні якого коментарі подавалися, Суд дійшов висновку, що ці міркування були радше оціночними судженнями, аніж твердженнями лише про факти.

На відміну від Апеляційного суду, Суд відзначив, що чимало з представлених матеріалів вказували на те, що коментарі заявника не були позбавлені фактичного підґрунтя. Більше того, у час подій стосовно п. Кабтана була порушена кримінальна справа за звинуваченням у незаконному привласненні коштів та шахрайстві. Суд цілковито визнав, що з огляду на презумпцію невинуватості не можна вважати винною особу, стосовно якої проводиться розслідування. Поряд з цим він додав, що неправильним було б вважати, що для згаданих оцінок заявника не існувало жодного підґрунтя.

Аналізуючи характер коментарів заявника, Суд відзначив, що не виявив у них «відверто образливих» висловлювань, тобто таких, які могли б виправдати обмеження свободи автора на вираження своїх поглядів. Також Суд дійшов висновку про те, що відповідні судження п. Шалабі не були надмірними.

Насамкінець Суд постановив, що засудження п. Шалабі становило непропорційне втручання у його свободу вираження поглядів, а відтак не може вважатися «необхідним у демократичному суспільстві». Отож, було порушено ст. 10 Конвенції.

Справа «Лерой проти Франції» ("Leroy v. France")

У рішенні, ухваленому 2 жовтня 2008 року у справі *«Лерой проти Франції»*, Суд постановив, що:

- не було порушення ст. 10 Конвенції стосовно факту засудження заявника за співучасть у потуранні тероризму;
- було порушено ч. 1 ст. 6 Конвенції, яке виявилось у ненаданні заявнику для ознайомлення доповіді судді-доповідача у справі у Касаційному суді.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд дійшов висновку, що сам факт визнання порушення права становить достатню компенсацію моральної шкоди, якої зазнав заявник. Поряд з цим Суд призначив сплатити заявнику 1 000 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник Деніс Лерой є громадянином Франції, народився 1966 року і мешкає у м. Бейон (Франція). Він є художником-карикуристом і обслуговує різні періодичні видання, зокрема щоденну баскську газету "Ekaitza", головна редакція якої знаходиться у м. Бейон.

11 вересня 2001 року заявник подав до редакторського відділу газети "Ekaitza" малюнок, що зображав напад на вежі-близнюки Світового торговельного центру в Нью-Йорку. Заголовок малюнку пародіював рекламний слоган одного з відомих трогових брендів: «Ми всі мріяли про це... Хамас зробив це». Цю карикатуру було опубліковано у випуску газети від 13 вересня. У наступному випуску газета опублікувала витяги з поштових та електронних листів, котрі надійшли від читачів у відповідь на згадану карикатуру.

Зрештою проти заявника та головного редактора газети було порушено кримінальну справу за звинуваченнями у потуранні тероризму.

У січні 2002 року суд визнав заявника та головного редактора винними та призначив їм сплатити штраф у розмірі 1500 євро, а також опублікувати рішення суду власним коштом у газеті “Ekaizta” та двох інших газетах. У вересні 2002 року це рішення було підтримане Апеляційним судом. Суд, зокрема, відзначив, що «заявник прямо вказав на масові атаки у Нью-Йорку, приписав організацію нападу відомій терористичній групі та у своїй роботі ідеалізував цей напад через використання слова «мрія», прославляючи таким чином акт смерті». Власне, зазначені обставини дозволили суду дійти висновку, що «автор виправдовує тероризм, ототожнює себе з використанням в атаках способом руйнування (завдяки вживанню займенника «ми»), представляє результат нападу як звершення мрії та зрештою непрямо заохочує потенційного читача позитивно оцінити успішне здійснення злочинного акта».

Касаційний суд відмовив заявнику у задоволенні його скарги з питань права.

Зміст рішення Суду

Спираючись на ст. 10 Конвенції, п. Лерой скаржився на засудження його за потурання тероризму. Крім цього, він стверджував про несправедливість судового розгляду у Касаційному суді, зазначаючи про порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд відзначив, що засудження заявника означало втручання у здійснення його права на свободу вираження поглядів. Це втручання було передбачено законом і відповідало кільком законним цілям, а саме: підтриманню громадської безпеки та запобіганню заворушенням і злочинам, з огляду на вразливість характеру протидії тероризму. Отож, залишалося визначити, чи це втручання було «необхідним у демократичному суспільстві».

Суд відзначив, що трагічні події 11 вересня 2001 року, котрі стали центром авторської уваги, призвели до глобального хаосу. А відтак ці

події, як справа загального значення, стали предметом суспільного обговорення.

Заявник стверджував, що національні суди відкинули його справжній намір, котрий ґрунтувався на його політичних переконаннях. Адже карикатура виражала антиамериканські настрої автора і його заперечення американського імперіалізму. Суд, втім, зі свого боку, зауважив, що малюнок не обмежувався критикою американського імперіалізму, але й підтримував та виражав спрямованість на його зруйнування. Такої оцінки Суд дійшов на підставі заголовку до карикатури, який демонстрував, що автор виражає моральну підтримку тим, кого він вважав організаторами атак 11 вересня 2001 року. Обраний заявником спосіб висловлювання свідчив, що автор схвалює насильство, вчинене над тисячами людей, і тим самим принижує гідність потерпілих.

Хоча національні суди і не взяли до уваги наміри заявника, вони, однак, проаналізували, чи контекст справи та суспільний інтерес виправдовували певний ступінь провокації чи перебільшення. У зв'язку з цим Суд зауважив, що специфічні обставини справи підсилювали важливість вчинку заявника, і сам автор, на думку Суду, мав це усвідомлювати. Це був, зокрема, факт подання до редакції п. Лероєм малюнку саме у день нападів, також факт його опублікування вже 13 вересня без жодних застережень з боку автора щодо форми представленого матеріалу. Суд підкреслив, що, власне, день опублікування був тією обставиною, що посилював відповідальність автора за зміст його коментування відповідних подій, навіть за їх підтримку, виходячи як із журналістської, так і з художньої перспективи. До того ж, вплив такого повідомлення у політично вразливому регіоні – у Країні Басків – не міг залишитись непоміченим. На думку Суду, обмежений наклад газети не мав істотного значення у цій ситуації. Адже опублікування карикатури спровокувало певні настрої з боку

громадськості, які здатні були призвести навіть до насильства, а відтак до порушення громадського порядку в регіоні.

Тому Суд дійшов висновку про те, що підстави, якими національні суди обґрунтували рішення про засудження заявника, були «належними та достатніми».

Насамкінець Суд вирішив, що застосована до заявника міра покарання не була непропорційною до законної цілі, яка при цьому ставилася. У своїй оцінці Суд передусім взяв до уваги помірний характер застосованого покарання та обставини опублікування малюнку в газеті. Отож, Суд постановив про відсутність порушення ст. 10 Конвенції.

Стосовно питання про порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції Суд вказав, покладаючись на своє прецедентне право, на факт ненадання заявнику доповіді судді-доповідача, котрий готував справу у Касаційному суді. Суд постановив, що цей факт становив порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції. Суд також вирішив, що не було необхідності розглядати окремо скаргу заявника щодо ненадання йому інформації про час та дату слухання справи у Касаційному суді.

Справа «Барб проти Румунії»

“Barb v. Romania”

У рішенні, ухваленому 7 жовтня 2008 року, суд Суд постановив, що

- було порушено ст. 10 Конвенції, яке виявилось у засудженні заявника за наклеп.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 19 євро на відшкодування матеріальної шкоди та 1 000 євро як компенсацію моральної шкоди. Суд також постановив, що держава повинна сплатити 1 781 євро заявнику на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник Йоан Барб є громадянином Румунії, народився 1960 року і мешкає у м. Калан (Румунія).

25 листопада 1999 року в одній з загальнонаціональних газет була опублікована стаття п. Барба під назвою «Сім'я Хунедора організовує шахрайство на 300 мільйонів лей» та з підзаголовком «Президент Німецького форуму П.Д. пообіцяв 700 нелегальних робочих місць у Німеччині. 700 людей вже обмануті».

У липні 2000 року суд визнав заявника винним у заподіянні образи та наклепі проти П.Д. Йому було призначено сплатити штраф з відкладенням виконання цього покарання, а також компенсувати П.Д. моральну шкоду.

У вересні 2000 року апеляційний суд скасував цей вирок частково, виправдавши заявника за звинуваченням у наклепі, однак підтримавши його засудження за образу. Покарання у вигляді штрафу було залишено в силі. Цей суд, зокрема, встановив:

«У своїй статті заявник продемонстрував, що П.Д., як голова Німецького форуму, налагодив співпрацю з багатьма німецькими та румунськими державними установами та приватними компаніями, які мали вакантні робочі місця. Його метою було влаштування робітників на роботах у Німеччині

Аби влаштуватись на роботу у Німеччину працівник повинен був знати німецьку мову. Тому, П.Д. організував курси з вивчення мови, беручи за це відповідну плату.

У той самий час П.Д. продовжував налагоджувати співпрацю з німецькими представниками, аби знайти конкретні робочі місця для відвідувачів своїх курсів, сподіваючись при цьому, що відповідне законодавство у Німеччині буде ухвалено до часу завершення навчання. Таким чином, він діяв з добрими намірами.

У статті є фрагмент, у якому заявник стверджує, що «700 людей вже обмануті», а відтак заявник підраховує, що П.Д. вже зібрав 300 мільйонів лей. Втім насправді мовні курси проходило лише 244 особи.

Отож, зважаючи на докази та обставини справи, заголовок та зміст статті становлять образу».

Зміст рішення Суду

Пан Барб стверджував, що його засудження було порушенням ст. 10 Конвенції.

Суд відзначив, що стаття заявника стосувалася питань загального значення, що становили особливий інтерес для румунського суспільства, зокрема, безробіття, можливостей знаходження роботи за кордоном і, як стверджувалося, корупції в адміністративних органах. Суд також зауважив, що коментарі заявника аж ніяк не зачіпали приватне життя П.Д. Вони характеризували його дії у зазначених напрямках. Суд відзначив, що, власне, критика дій П.Д. у сферах загального значення призвела до засудження заявника.

До того ж Суд визнав, що окремі з тверджень заявника були судженнями про факти, інші – оціночними судженнями. Ті міркування, що стосувалися фактів, ґрунтувалися на конкретних даних. Заявник помилився тільки щодо кількості відвідувачів занять, організованих П.Д. Втім, сама ця помилка не була підставою для висновку про те, що заявник діяв з недобрими намірами. І зрештою національні суди не зробили такого висновку.

Суд зауважив, що суди так і не пояснили, у чому полягала вина заявника стосовно відповідних правопорушень. Вони просто констатували факти, а далі визнали заявника винним.

Суд також додав, що висловлювання, вжиті заявником, не розглядалися ані судами, ані позивачем як відверто образливі.

З огляду на ці обставини Суд дійшов висновку, про те, що поведінка заявника, якщо розглядати її загалом, демонструвала добрі наміри. Відповідні твердження не вийшли за межі допустимого рівня провокації чи перебільшення.

Відтак, Суд постановив, що засудження заявника було непропорційним до законної цілі, яка ставилася, та що національні органи не навели жодних слушних чи достатніх підстав для виправдання своїх рішень. Тому втручання у права заявника не може вважатися «необхідним у демократичному суспільстві». Отож, відбулося порушення ст. 10 Конвенції.

Справа «Дюндін проти Росії» ("Dyundin v. Russia")

У рішенні, ухваленому 14 жовтня 2008 року у справі *«Дюндін проти Росії»*, Суд постановив, що

- було порушено ст. 10 Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити п. Дюндіну 59 євро на відшкодування матеріальної шкоди та 1 000 євро як компенсацію моральної шкоди.

Обставини справи

Заявник В'ячеслав Олексійович Дюндін є громадянином Росії, народився 1952 року і мешкає у м. Орську. Він за фахом – журналіст.

21 серпня 2002 року заявник опублікував статтю у газеті «Орський вісник», використовуючи матеріали інтерв'ю з колишніми підозрюваними у крадіжці. Згадані особи розповідали, як працівники міліції, аби отримати зізнання у злочині, їх побили. Інтерв'ю у газеті супроводжувалося критичними коментарями заявника, в яких він звинувачував владу за неспроможність розслідувати випадки неналежного поводження з особами

у правоохоронних органах і забезпечити притягнення винних до відповідальності.

Начальник відділу внутрішніх справ, у якому, як зазначав у своїй статті заявник, мало місце неналежне поводження, звернувся з позовом про наклеп проти заявника та власника газети. Позов було задоволено частково: відповідачам призначено сплатити 2 000 рублів (приблизно 70 євро) як компенсацію моральної шкоди. Це рішення було підтримане апеляційною інстанцією.

Зміст рішення Суду

Пан Дюндін скаржився на те, що було порушено його свободу вираження поглядів, гарантовану ст. 10 Конвенції.

Суд зауважив, що листи Уряду свідчили про те, що національні суди надали винятково важливого значення висновкам слідчої перевірки стосовно тверджень підозрюваних про неналежне поводження з ними. А відтак суди прийняли як беззастережні висновки цієї перевірки, які зводилися до відсутності підстав порушувати кримінальну справу проти відповідних працівників міліції. Тому жодні докази, подані заявником, не змогли переконати суди у правдивості інформації, викладеної в його статті. У зв'язку з цим Суд нагадав, що стандарт обґрунтованості обвинувачення проти особи, яке пред'являється їй компетентними органами, аж ніяк не може дорівнювати стандарту обґрунтованості журналістських оцінок стосовно питання загального значення.

Відтак Суд не погодився з тим, що національні суди навели належні та достатні причини відмови у прийнятті доказів заявника. Також Суд відзначив, що національні суди не провели потрібну оцінку відповідних фактів. На думку Суду, ті факти, що були представлені судам, становили достатнє фактичне підґрунтя для тверджень про грубе поводження з боку працівників міліції. Не міг Суд також погодитися з позицією Уряду у тому, що заявник не мав права публікувати інформацію про неналежне

поводження після того, як було проведено розслідування і ухвалено рішення про відмову у порушенні кримінальної справи. У своїй статті заявник відзначав, що прокуратура відмовилася порушити кримінальну справу у відповідь на заяви двох підозрюваних осіб про неналежне поведіння з ними. Заявник критикував компетентні органи за пасивне ставлення до згаданих заяв, у такий спосіб, висловлюючи свою думку стосовно справи загальногромадського значення.

Суд нагадав про особливу роль журналістів та преси у поширенні інформації та ідей щодо питань загального значення. Далі Суд дійшов висновку про те, що стаття заявника була чесним коментарем стосовно питання загального значення. Вона ґрунтувалася на достатніх фактах і не перевищувала межі допустимої критики. Рішення національних судів проти заявника становили собою порушення його права на свободу вираження поглядів. Адже ці суди не скористалися можливістю встановити справедливий баланс між необхідністю захистити інтереси позивачів та правом заявника на поширення інформації, котра має загальне значення. Також суди не провели розмежування між власними судженнями заявника та його цитуванням тверджень інших осіб (підозрюваних під час допиту). Насамкінець суди не спромоглися надати адекватну оцінку відповідним фактам. А отже, національні суди у цій справі не виконали стандартів, котрі закладені у ст. 10 Конвенції, а саме – не сформулювали «належних та достатніх» причин, які б виправдовували втручання у права заявника. Таким чином, суди переступили вузькі межі наданої їм свободи розсуду в обмеженні дебатів із питання загального значення. А тому втручання не було «необхідним у демократичному суспільстві». Отож, було порушено ст. 10 Конвенції.

**Справа «Махмудов та Агазаде проти Азербайджану»
("Mahmudov and Agazade v. Azerbaijan")**

У рішенні, ухваленому 18 грудня 2008 року у справі «*Махмудов та Агазаде проти Азербайджану*», Суд постановив, що

- було порушено ст. 10 Конвенції (свобода вираження поглядів) стосовно засудження заявників за наклеп на політика – відомого фахівця у сільському господарстві Азербайджану.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявникам 1 000 євро як компенсацію моральної шкоди та 925 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявники Ровшан Азгар огли Махмудов, 1961 р. н., та Яшар Вакіф огли Агазаде, 1979 р. н., є громадянами Азербайджану та проживають у м. Баку. Пан Махмудов є редактором, а п. Агазаде – журналістом газети «Мюксаліфат».

У квітні 2003 року у цій газеті була опублікована стаття під назвою «Зернова мафія Азербайджану». Стаття супроводжувалася фотографією п. Дж. А., члена Національної академії наук, відомого фахівця у сільському господарстві та депутата азербайджанського парламенту. У цій статті йшлося про низку проблем у сільському господарстві країни, зокрема зазначалось, що п. Дж. А. був відповідальним за вирощування експериментальних врожаїв у кількох сільськогосподарських районах Азербайджану.

Пан Дж. А. подав позов до районного суду м. Ясамал, скаржачись на наклепницький та образливий зміст статті.

Під час судових засідань заявники стверджували, що у статті аналізувалась загальна ситуація в агропромисловому секторі країни і п. Дж. А. не звинувачувався у будь-якій кримінально-протиправній діяльності. Фотографію цього політика було поміщено поруч зі статтею, зважаючи на його загальновідомі здобутки у розвитку зернового господарства Азербайджану.

У травні 2003 року районний суд м. Ясамал визнав п. Махмудова та п. Агазаде винними у наклепі та спричиненні образи. Проаналізувавши газетну статтю, суд зауважив, що у її тексті недвозначно згадувалось ім'я п. Дж. А., а також зазначалось, що тисячі гектарів зернових піль належать йому. Суд постановив, що ця стаття представивши п. Дж. А. як особу, яка незаконно контролювала «експериментальні» державні зернові поля, заплямувала його честь і гідність та політичну репутацію.

Районний суд засудив кожного із заявників до 5 місяців ув'язнення і відразу ж, у зв'язку з прийняттям закону про амністію, звільнив їх від відбування цього покарання.

Заявники безуспішно оскаржували прийняте проти них рішення в Апеляційному та Верховному судах.

Зміст рішення Суду

Заявники скаржилися на те, що їхнє засудження за наклеп та образу порушувало ст. 10 Конвенції.

Суд вказав, що інформація у статті, авторами якої були п. Махмудов та п. Агазаде, стосувалась загальновідомих проблем у агропромисловому комплексі Азербайджану, що були об'єктом загального інтересу.

Суд також зауважив, що п. Дж. А. був публічною особою, а тому свідомо допускав можливість критики своїх дій.

Однак, на думку Суду, заявники, стверджуючи, що п. Дж. А. контролював тисячі гектарів державної землі сільськогосподарського призначення, не представили достатніх доказів, а тому діяли недобросовісно та порушували журналістську етику. Відтак Суд вирішив, що, з огляду на обставини розглядуваної справи, національні органи влади мали право обмежити здійснення заявниками права на свободу вираження поглядів, а їх засудження за наклеп та образу відповідало «нагальній соціальній потребі».

Разом з тим Суд вважає, що застосування до п. Махмудова та п. Агазаде покарання у вигляді позбавлення волі не було виправданим. така санкція, за її сутністю, вчиняє надзвичайно негативний вплив на здійснення принципу журналістської свободи. Той факт, що заявники не відбували покарання, не змінює зазначеного висновку, оскільки п. Махмудов та п. Агазаде були звільнені від відбування покарання лише завдяки співпадінню вироку з прийняттям закону про амністію.

Тому, на думку Суду, застосування до заявників покарання у вигляді позбавлення волі суперечило принципу свободи преси, відповідно до якого вона виконує роль «сторожового пса» у демократичному суспільстві.

Нарешті, Суд постановив, що кримінальна санкція, застосована до п. Махмудова та п. Агазаде, прирівнювалась до непропорційного втручання у їхнє право на свободу вираження поглядів і не може вважатись такою, що є «необхідною у демократичному суспільстві», а отже, є порушенням ст. 10 Конвенції.

СВОБОДА ЗІБРАНЬ ТА ОБ'ЄДНАННЯ

(стаття 11 Конвенції)

Справа «Об'єднане товариство локомотивобудівельників та пожежників проти Сполученого Королівства» (“Associated Society of Locomotive Engineers and Firemen (ASLEF) v. the United Kingdom”)

У рішенні, ухваленому 27 лютого 2007 року у справі *«Об'єднане товариство локомотивобудівельників та пожежників проти Сполученого Королівства»*, Суд постановив, що

- було порушено ст. 11 Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 53 900 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявником є Об'єднане товариство локомотивобудівельників та пожежників (далі – ОТЛП) – незалежна профспілкова організація, що представляє насамперед інтереси працівників британських залізниць. Організація налічує приблизно 18 000 членів: до неї належить більшість працівників залізничної галузі.

Загалом участь у профспілці не є обов'язковою умовою прийняття на роботу британськими залізничними компаніями нових працівників. Тому останні вправі самі вирішувати, чи вступати в ОТЛП, чи в інше профспілкове об'єднання, або ж взагалі не приєднуватись до жодної профспілки.

Однією з задекларованих цілей ОТЛП є «допомога у просуванні робітничого руху в напрямку соціалістичного суспільства», а також «лобіювання, розвиток та запровадження як у галузі в цілому, так і в ОТЛП позитивних програм щодо рівності у ставленні до працівників

незалежно від статі, статевої орієнтації, подружнього статусу, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, расового чи етнічного походження».

У 1978 році щорічна асамблея делегатів ОТЛП – керівний орган профспілки – вирішила «викривати перед громадськістю огидні тенденції таких політичних партій як Національний Фронт».

У лютому 2002 року п. Лі, котрий належав до Британської Національної Партії (далі – БНП), звернувся із заявою про вступ до ОТЛП. БНП є організацією радикального правого спрямування, яка раніше була відомою під назвою Національний Фронт. Партія законно функціонує у країні. Пана Лі було прийнято до ОТЛП.

У квітні 2002 року п. Лі балотувався від БНП на місцевих виборах у Бекслі. Тоді ж тамтешній місцевий представник ОТЛП надіслав до секретаріату профспілки звіт, у якому вказувалось, зокрема, що п. Лі був активним членом БНП. У звіті також йшлося про те, як п. Лі, переодягнений у священика, роздавав листівки антиісламістського змісту, а у 1998 році – балотувався на місцевих виборах у Ньюхемі. До звіту докладалась стаття п. Лі, надрукована у журналі «Головний загін» (видавцем журналу є БНП), і факс від Комітету з питань расової рівності у Бекслі, в якому відзначалося, що п. Лі серйозно надокучав представникам Антинацистської Ліги.

Того самого місяця 2002 року Виконавчий комітет ОТЛП ухвалив рішення про виключення п. Лі з профспілки. У рішенні відзначалося, що членство п. Лі у БНП є несумісним із членством в ОТЛП, а також вказувалося, що діяльність п. Лі, цілком імовірно, псує репутацію профспілкового об'єднання.

Пан Лі звернувся до трибуналу з трудових спорів, оскаржуючи своє виключення з ОТЛП. Його позов було задоволено на підставі Закону Чеської Республіки «Про професійні спілки та трудові відносини», у ст. 174 якого встановлено заборону відмовляти особі в членстві у

професійній спілці чи виключати її зі спілки через те, що ця особа є членом політичної партії.

Заявник оскаржив це рішення в апеляційній інстанції. У березні 2004 року апеляційний суд скасував рішення і повернув справу на розгляд іншому трибуналу. У своєму рішенні апеляційний суд сформулював також правову позицію, відповідно до якої професійне об'єднання може позбавити особу членства, але тільки на підставі її поведінки, а не через належність до політичної партії.

Другий трибунал знову підтримав скаргу п. Лі, постановивши, що позивача “було виключено з ОТЛП передусім через його належність до БНП”.

ОТЛП, на виконання зазначеного рішення трибуналу, – всупереч своїм внутрішнім правилам – поновило членство п. Лі у цій профспілці. Якби об'єднання цього не зробило, то повинно було би сплатити штраф у розмірі не менше 8600 євро (верхня межа штрафу законом не лімітована). І попри те, що ОТЛП виконало рішення трибуналу і поновило п. Лі у спілці, останній має право звернутися з компенсаційним позовом та отримати відшкодування, що може сягати 94 200 євро (максимальна сума компенсації відповідно до закону).

Зміст рішення Суду

Спираючись на ст. 11 Конвенції, об'єднання-заявник скаржилось на те, що державні органи завадили йому виключити зі своїх лав п. Лі через належність його до БНП – партії, котра відстоювала принципи, протилежні до тих, якими керувалось ОТЛП.

Суд відзначив, що оскільки працівники є вільними у вирішенні питання про те, вступати їм чи не вступати до професійного об'єднання, оскільки й професійні об'єднання мають бути вільними у виборі своїх членів. Положення ст. 11 Конвенції не може тлумачитися як таке, що покладає на об'єднання чи на асоціації обов'язок приймати будь-кого, хто

бажає до них приєднатися. Суд зауважив, що об'єднання формуються з людей, котрі, дотримуючись певних цінностей та ідеалів, сповнені наміру досягати спільних цілей. І якби організації були позбавлені можливості здійснювати контроль над членством у них, це суперечило би самій суті свободи об'єднуватися з іншими.

Важливе питання, що постало в цій справі, полягало в тому, аби встановити, якої мірою держава могла втрутитись у діяльність професійного об'єднання з метою захистити його члена від самого об'єднання.

Суд передусім зауважив, що мало місце втручання у свободу об'єднання заявника і що це втручання ґрунтувалось на законі та було спрямоване на захист прав особи, а саме: прав реалізувати свої політичні права та свободи поза неналежним втручанням.

Далі Суд зосередився на вирішенні питання про те, чи було у справі досягнуто справедливого балансу між правами профспілки та правами п. Лі. Суд не був переконаний у тому, що виключення п. Лі з ОТЛП посягнуло істотним чином на здійснення ним свободи вираження поглядів чи інших видів політичної діяльності. Також Суд вважав, що п. Лі не було заподіяно якоїсь конкретної шкоди, окрім втрати членства у ОТЛП. Оскільки британські компанії не вимагають від своїх працівників чи претендентів на роботу обов'язкової участі у профспілці, то, вочевидь, п. Лі не міг зазнати якихось втрат у питаннях заробітної плати чи інших умов праці. Суд взяв до уваги той факт, що профспілковий рух історично вважається фундаментальною гарантією для працівників від зловживань з боку працедавців. Тому Суд із розумінням приймає позицію, що кожний працівник повинен мати можливість вступити до професійного об'єднання. Втім, у колективних переговорах ОТЛП представляє всіх працівників незалежно від їх членства у профспілці. Тому, на думку Суду,

п. Лі не зазнав ризику несправедливого чи незаконного поводження з боку працедавця внаслідок формального виключення з ОТЛП.

Суд надав особливої ваги праву організації – заявника обирати своїх членів. У зв'язку з цим Суд відзначив, що історично склалося так, що професійні спілки в Сполученому Королівстві чи навіть у Європі загалом були зазвичай тісно пов'язані з політичними партіями. Йдеться про співпрацю передусім з партіями лівого спрямування (хоча нині ця тенденція стає менш помітною). Отож профспілки позиціонують себе не як прихильники політично нейтрального добробуту своїх членів, а, навпаки, як ідеологічні формування із чітко визначеними позиціями з соціальних та політичних питань.

Під час розгляду справи у національних судах об'єднання-заявник обстоювало те, що політичні цінності та ідеали п. Лі критично зіштовхуються з цінностями та ідеалами самого об'єднання. Суд зауважив, що суди у своїх рішеннях жодним чином не відзначили про помилковість цього висновку. У справі не було жодних фактів, які вказували б на те, що об'єднання-заявник пов'язане певним суспільним зобов'язанням або завданням чи що воно отримує фінансову підтримку від держави. Адже лише у такому випадку могло постати питання про обов'язок ОТЛП надавати членство працівникам чи зберігати його за ними.

Суд далі надав оцінку аргументу Уряду про те, що об'єднання-заявник не зазнало б жодних перешкод в ухваленні рішення про виключення п. Лі зі свого складу, якби обмежилося вказівкою на поведінку п. Лі як на підставу для виключення (і не згадувало про його членство в БНП). Суд відзначив, що трибунал у трудових справах встановив, що рішення про виключення п. Лі з ОТЛП ґрунтувалося, головним чином, на факті його належності до БНП. На думку Суду, навряд чи можна було очікувати від об'єднання-заявника, аби воно мотивувало своє рішення тільки поведінкою п. Лі, не згадуючи про його членство в

БНП. Адже п. Лі здійснював відповідні вчинки саме як член БНП і спрямовував їх на досягнення цілей своєї партії.

Отож, Суд дійшов висновку, що було порушено право ОТЛП на свободу об'єднання. Суд насамкінець відзначив, що головними підставами його рішення були, по-перше, відсутність дійсної шкоди для п. Лі та відсутність будь-яких зловживань чи нерозумного поведження з боку об'єднання-заявника щодо п. Лі. Тому Суд постановив, що мало місце порушення ст. 11 Конвенції.

Справа «Назібова проти Азербайджану»

(“Nasibova v. Azerbaijan”)

У рішенні, ухваленому 18 жовтня 2007 року у справі *«Назібова проти Азербайджану»* Суд постановив, що

- було порушення ст. 11 Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявниці 1 000 євро як компенсацію моральної шкоди та 2 000 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявниця Шейда Каліл Назібова є громадянкою Азербайджану, народилася 1973 року і проживає у м. Баку. Вона була співзасновницею та директором «Медіа-Центру» – громадської організації, заснованої у червні 2001 року для сприяння та поширення журналістських свобод.

12 вересня 2001 року засновники цієї організації звернулися до Міністерства юстиції (далі – Міністерство) з питання реєстрації.

Уряд зазначав, що у листі від 11 жовтня 2001 року Міністерство офіційно інформувало засновників, що статут містив низку недоліків, які мали бути усунені.

Натомість заявниця стверджувала, що засновники не одержали такого листа.

12 вересня 2002 року вони знову звернулися із заявою про реєстрацію, подаючи доповнений текст статуту.

У січні 2003 року заявниця подала до суду скаргу проти Міністерства, зазначаючи про його неспроможність ухвалити рішення упродовж 10-денного строку. На той час такий строк був передбачений у Законі «Про реєстрацію юридичних осіб». У цьому ж нормативному акті відзначалося, що у разі наявності в установчих документах недоліків, які могли бути виправлені, Міністерство мало повернути засновникам відповідні документи із наданням супутніх вказівок. Для цього також існував 10-денний термін.

Ухвалення рішення стосовно повторного подання документів мало бути зроблено у 5-денний строк.

27 січня 2003 року Міністерство повернуло заявниці установчі документи разом з листом, у якому вказувалось, що статут організації не відповідав вимогам Закону «Про громадські організації».

У лютому 2003 року суд відмовив заявниці у задоволенні її скарги. Суд визнав законною відмову Міністерства зареєструвати організацію на тій підставі, що статут організації не відповідав вимогам Закону «Про громадські організації». Апеляційна скарга заявниці на це рішення також задоволена не була.

Зміст рішення Суду

Спираючись на ст. 11 Конвенції, заявниця скаржилась на істотні зволікання із розглядом її заяви про реєстрацію організації. Також вона зазначала про порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції, стверджуючи про несправедливість судового провадження за її скаргою.

Суд передусім визнав прийнятною лише ту частину скарги, яка стосувалася подій, що трапилися після 15 квітня 2002 року, тобто після набуття Конвенцією чинності щодо Азербайджану.

Суд нагадав, що відмова Міністерства відповісти упродовж визначеного законом 10-денного строку на запит про реєстрацію фактично означала відмову зареєструвати організацію. Якщо організація не набувала статусу юридичної особи, то її правоздатність була істотно меншою, ніж юридичний статус зареєстрованих громадських об'єднань. Оскільки тривале зволікання сталося внаслідок вини Міністерства, воно має розглядатися втручанням у право заявниці та інших засновників Медіа-Центру на свободу об'єднання.

Суд відзначив, що Уряд виявився неспроможним надати надійні докази на доведення свого твердження про те, що Міністерство відповіло на перший запит організації листом від 11 жовтня 2001 року. Відтак Суд встановив, що першу формальну відповідь Міністерство надало тільки 27 січня 2003 року, тобто після спливу 1 року та 4 місяців від дати, коли організація зробила свій запит (12 вересня 2001 року). Суд далі зауважив, що останніх 9 місяців цього зволікання припадає на період після 15 квітня 2002 року. Отож, Суд дійшов висновку про те, що Міністерство порушило встановлений законом 10-денний строк розгляду відповідної заяви.

Відповідь на друге звернення організації від 12 вересня 2002 року було надана Міністерством після спливу понад 4-х місяців від дати його надходження. Цей період також порушував встановлений законом 10-денний строк.

Суд далі нагадав свій колишній висновок про те, що Закон «Про реєстрацію юридичних осіб» не забезпечував достатні гарантії від зволікання під час здійснення процедури реєстрації.

Суд нарешті відзначив, що визнання ним порушення встановленого законом строку розгляду відповідної заяви, а також його висновок про відсутність у законодавстві достатніх гарантій від зволікання означали встановлення Судом того, що втручання не було «передбачено законом». Тому мало місце порушення ст. 11 Конвенції.

Суд вирішив, що не було необхідності розглядати окремо скаргу заявниці на порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції, а саме її твердження про те, що національні суди не розглянули певні аргументи заявниці та не взяли до уваги усіх доказів.

Справа «Корецький та інші проти України» (“Koretskyi and Others v. Ukraine”)

У рішенні, ухваленому 3 квітня 2008 року у справі *«Корецький та інші проти України»*, Суд постановив, що

- мало місце порушення ст. 11 Конвенції.

Відповідно до ст.41 Конвенції Суд призначив сплатити кожному із заявників по 1 500 євро як компенсацію моральної шкоди, 1 600 євро всім заявникам на відшкодування судових витрат та відхилив вимогу заявників про справедливую сатисфакцію.

Обставини справи.

Заявники – Сергій Петрович Корецький (1955 р. н.), Андрій Васильович Толочко, Андрій Миколайович Горбаль (обидва 1975 р. н.) та Олексій Григорович Лобитський (1978 р. н.) – є громадянами України та проживають у місті Києві.

7 червня 2000 року заявники та двоє інших осіб заснували об’єднання громадян під назвою «Громадянський комітет за збереження дикої (корінної) природи Березняків» (далі – Громадський комітет). Пана Корецького було обрано головою громадського комітету.

27 липня 2000 року заявники звернулися до Київського міського управління юстиції (далі – Управління юстиції) для реєстрації Громадського комітету, подавши для цього його статут.

У статуті Громадського комітету містилося, зокрема, таке:

1. Загальні положення

«1.1. Громадський комітет ... (далі – Комітет) є добровільним об'єднанням громадян, неурядових організацій та інших юридичних осіб, які об'єднують зусилля у спільній діяльності задля збереження диких (корінних) природних систем у містах та містечках.

1.2 Комітет є неурядовою, неприбутковою організацією.

1.3 ...

1.4 Діяльність Комітету повинна здійснюватися на території міста Києва. Комітет може мати представництва у інших містах та містечках України. ...»

2 Принципи діяльності Комітету

« 2.1. Діяльність Комітету ґрунтується на принципах:

- А) демократії;
- Б) законності;
- В) самоврядування;
- Г) рівності членів;
- Д) відкритості;
- Е) поєднання місцевих акцій з глобальним мисленням;
- Є) активної творчої ініціативності ширшого співтовариства».

3. Мета Комітету

«3.1. Комітет було створено з метою захисту природних систем від їх повного знищення у процесі урбанізації та від їхнього заміщення штучними біомами у процесі урбаністичного розвитку та зростання.

3.2 Метою Комітету є захист корінної природи території сучасних сфер Березняків.»

4. Завдання та сфери діяльності Комітету

«4.1. Комітет повинен виконувати завдання з проведення конкретних дій для підвищення рівня усвідомлення тими, хто займається розвитком міста, представниками органів самоврядування та широким загалом різниці між корінними природними системами та штучними природними системами у містах і містечках, щодо можливих наслідків втрати зразків природних екосистем, а також для координації спільної діяльності публічної влади, неурядових організацій та широкого загалу з метою попередження таких наслідків, результатом чого має стати збереження корінних біом як природних вірців.

4.2. Відповідно до своєї мети та завдань Комітет повинен здійснювати діяльність у таких сферах:

- А) збирання інформації щодо корінної природи Березняків;
- Б) збирання та вивчення світового досвіду співіснування міст та природних систем;
- В) створення та розвиток широкодоступної електронної бази даних;
- Г) культурна, освітня, видавнича та інформаційна діяльність;
- Д) лобіювання у національних та місцевих органах влади питань, пов'язаних зі збереженням природних екосистем;
- ...»

5. Права Комітету

«5.1. ... Комітет має такі права:

- А) брати участь у цивільних правовідносинах, набувати майнових та немайнових прав;

...

- Г) розповсюджувати інформацію пропагандистського характеру та здійснювати культурно-освітню діяльність;

...

Ж) створювати юридичні особи й організації, засоби масової інформації та проводити видавничу діяльність;

І) проводити неурядові екологічні експертизи;

...

5.2. Задля виконання своїх завдань Комітет має право здійснювати необхідну господарську та іншу комерційну діяльність через посередництво утворених юридичних осіб».

6. Членство в Комітеті

«6.1. Членство у Комітеті може бути індивідуальним, колективним, почесним, а також в якості волонтерів;

...

6.4. Громадяни України й інших країн, які поділяють ідеологію та беруть участь у певних проектах та акціях Комітету добровільно, можуть стати волонтерами Комітету;

...»

7. Організаційна структура та управління Комітетом

«...

7.11. Виконавчий орган Комітету відповідальний за фінансове управління проектами, бухгалтерську звітність Комітету та здійснює поточну управлінську та фінансову діяльність для забезпечення впровадження проектів Комітету.

...»

Заява та статут об'єднання були повернуті заявникам з порадою внести зміни у текст, які було зазначено у цих документах Управлінням юстиції. Зокрема, деякі речення і параграфи було викреслено, включаючи п. 3.1, 5.1 (г), та 6.4. Деякі інші частини статуту були переформульовані чи змінені, наприклад, у п. 4.2 (д) слово «лобіювання» було замінено на словосполучення «внесення пропозицій», а у п. 5.1 (і) вираз «проводити неурядову екологічну експертизу» був переформульований у такий спосіб,

що Громадський комітет міг проводити екологічну експертизу на «добровільних засадах».

6 вересня 2000 року заявники подали до Управління юстиції виправлений варіант статуту об'єднання, в якому правки Управління юстиції було враховано частково. Проте і цей статут було відхилено.

У своєму листі від 18 вересня 2000 року Управління юстиції повідомило заявників про відмову зареєструвати Громадський комітет на тій підставі, що його статут не відповідав вимогам, встановленим у національному законодавстві. Зокрема, не було визначено статус Громадського комітету; положення про те, що Громадський комітет міг мати представництва в інших містах і містечках України, не відповідав положенню про те, що його діяльність повинна здійснюватися на території міста Києва; статут містив дві мети організації замість однієї мети та декількох завдань; виконавчому органу Громадського комітету було доручено виконувати господарські функції, тоді як ст. 24 Закону України «Про об'єднання громадян» (далі –Закон) передбачає, що господарська діяльність об'єднання може здійснюватися лише через окремі юридичні особи, які можуть бути створені об'єднанням для досягнення цієї специфічної мети; а положення про те, що Громадський комітет може здійснювати видавничу діяльність та залучати добровольців у свою діяльність як членів Громадського комітету, також суперечило тому самому закону. Отож, заявники не взяли до уваги усіх виправлень у тексті статуту, запропонованих Управлінням юстиції. Крім того, вони подали копію документа, який підтверджував сплату ними реєстраційного мита, тоді як потрібно було подавати оригінал цього документа.

У листі від 20 вересня 2000 року, який було отримано Управлінням юстиції 25 вересня 2000 року, п. Корецький, діючи від імені Громадського комітету як його голова, стверджував, що Управління юстиції не взяло до уваги виправлений варіант статуту, поданий 6 вересня 2000 року. Він

просив Управління юстиції переглянути своє рішення з урахуванням виправленої версії статуту, додаткові копії якого він міг надати Управлінню юстиції за потребою.

У своєму листі від 24 жовтня 2000 року Управління юстиції визнало отримання листа заявників від 20 вересня 2000 року та, посилаючись на свій лист від 18 вересня 2000 року, поінформувало їх про те, що статут не може бути переглянутий, оскільки він не відповідає закону. Управління також поінформувало їх, що відмова у реєстрації Громадського комітету могла бути оскаржена у суді.

Заявники продовжували здійснювати певну діяльність Громадського комітету, зокрема публікували статті на його захист у різноманітних газетах.

30 листопада 2000 року заявники звернулися до Печерського районного суду м. Києва, вимагаючи скасування рішення Управління юстиції про відмову у реєстрації Громадського комітету. Вони стверджували про порушення їхнього права на свободу об'єднання та права на вільний вибір цілей та сфер діяльності їх об'єднань. Вони також доводили, що причини відмови у реєстрації їхнього об'єднання ґрунтувалися на неправильному тлумаченні та застосуванні чинного законодавства Управлінням юстиції. Більше того, заявники стверджували, що Управління юстиції не взяло до уваги виправлений варіант статуту Громадського комітету, який вони додали до свого позову.

13 березня 2001 року суд відмовив у задоволенні скарг заявників як безпідставних. 28 серпня 2001 року Київський міський апеляційний суд підтримав рішення суду першої інстанції.

Національні суди постановили, що відмова у реєстрації Громадського комітету була правомірною з огляду на те, що текст статуту об'єднання містив неузгодженості з положеннями національного законодавства. Зокрема, неправильно було вказано на мету Громадського

комітету, яка не відповідала вимогам ст. 3 та ст. 13 Закону. Положення п. 1.4, 5.1 та 7.11 статуту об'єднання уповноважували виконавчий орган Громадського комітету на «поточну управлінську та фінансову» діяльність та передбачали, що Громадський комітет може здійснювати видавничу діяльність, що не відповідало ст. 9 та ст. 24 Закону. Формулювання п. 6.1 та 6.4 статуту Громадського комітету стосовно участі волонтерів у Громадському комітеті суперечило принципу рівності всіх учасників об'єднання, що містився у ст. 6 Закону.

Національні суди також зазначали, що заявники не змогли надати суду виправлений варіант статуту, тоді як той варіант, який було подано до суду, не було виправлено відповідно до закону.

14 березня 2002 року колегія у складі 3-х суддів Верховного Суду України відхилила вимогу заявників про касаційний перегляд справи, не знайшовши підстав для перегляду справи Палатою у цивільних справах Верховного Суду України.

7 липня 2002 року заявники прийняли рішення про припинення діяльності Громадського комітету та його ліквідацію.

Зміст рішення Суду

Покликаючись на ст. 11 Конвенції, заявники скаржилися на відмову органів влади зареєструвати їхнє об'єднання.

Заявники доводили, що відмова у реєстрації Громадського комітету не відповідала закону, оскільки не переслідувала законну мету та не була необхідною у демократичному суспільстві. Заявники також стверджували, що їхня справа торкалася певних аспектів національного законодавства та адміністративної практики, які суперечили принципам, утіленим у ст.11 Конвенції.

По-перше, українське законодавство, а саме: п. 1 ст. 14 та п. 3 ст. 27 Закону, ст. 186-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення та ст. 187-8 Кримінального кодексу України 1960 року,

містили заборону будь-якої діяльності об'єднань Громадян, які не були формально легалізованими. Наслідком цього було обмеження права на свободу об'єднання заявників, оскільки існував ризик того, що заявників можуть притягнути до відповідальності за участь у діяльності Громадського комітету. Такий ризик був досить значним з огляду на свавільний спосіб, у який заявникам було відмовлено у реєстрації Громадського комітету. Відповідно до тверджень заявників, таке обмеження їх права на свободу об'єднання не було виправданим.

По-друге, вони стверджували, що заборона, яка містилася у національному законодавстві, щодо права об'єднання діяти поза межами території, на якій воно було зареєстроване, не була необхідною у демократичному суспільстві. Хоча й існувала можливість реєстрації Громадського комітету як такого, що має загальноукраїнський статус, проте це зробило б необхідним створити місцеві відділення Громадського комітету у більшості регіонів України, що було би для заявників нездоланною перешкодою.

По-третє, таке тлумачення органами влади принципу рівності членів об'єднання, який містився у ст.6 Закону, яке не дозволяло залучати до діяльності об'єднання волонтерів, було неправильним. У будь-якому разі, таке обмеження суперечило принципам демократичного суспільства.

По-четверте, недопущення певних видів діяльності, які були передбачені заявниками у статуті Громадського комітету, зокрема пропаганди, лобізму, публікування, експертних досліджень тощо, не узгоджувалося з національним законодавством та було необґрунтованим. також у тексті статуту Громадського комітету не містилося положень, які б дали підставу органам влади дійти висновку про те, що Громадський комітет має намір здійснювати господарську чи підприємницьку діяльність. Такий висновок впливав із неправильного тлумачення функцій виконавчого органу Громадського комітету, зокрема покладеного

на нього завдання здійснювати поточну управлінську та фінансову діяльність, які цілком відрізнялися від такого виду діяльності як власне господарська діяльність, оскільки перші були спрямовані на забезпечення необхідних матеріальних та технічних умов для щоденної діяльності Громадського комітету.

Зрештою, заявники стверджували, що практика внесення змін і доповнень у текст статуту органами влади без згоди об'єднання, що мало місце у даній справі, не мала правової бази та суперечила гарантіям ст. 11 Конвенції.

Уряд доводив, що у даній справі не було порушення ст. 11 Конвенції, оскільки відмова у реєстрації об'єднання заявників було законною та необхідною для забезпечення належного функціонування системи державної реєстрації об'єднань громадян.

Уряд також стверджував, що українське законодавство передбачало два способи легалізації об'єднання, а саме: повідомлення органів влади та державна реєстрація. Заявники могли обрати перший спосіб, який був менш складним порівняно з процедурою реєстрації. У протилежному випадку заявникам слід було виконати чинні вимоги, передбачені у національному законодавстві, задля перетворення їхнього об'єднання на юридичну особу.

Більше того, система державної реєстрації об'єднань громадян представлена органами влади різних рівнів. Тоді як місцеві Управління юстиції відповідальні за реєстрацію об'єднань, діяльність яких обмежена локальним рівнем, вищі органи влади, представлені Міністерством юстиції, є компетентними для реєстрації об'єднання, діяльність якого охоплює більше ніж одну адміністративно-територіальну одиницю.

Таким чином, Управління юстиції не могло зареєструвати об'єднання громадян, статус якого не був зрозумілим або якщо його статут не був виправлений відповідно до закону.

Право на створення об'єднання є внутрішньою частиною права, закріпленого у ст. 11 Конвенції. Право на утворення юридичної особи для колективної діяльності у сфері взаємних інтересів є одним з найважливіших аспектів права на свободу об'єднань, без якого це право буде позбавлене будь-якого значення. Той спосіб, у який національні законодавчі органи зберігають цю свободу, та її практичне застосування органами влади визначає стан демократії у державі. Звичайно, держави мають право упевнитися у тому, що мета об'єднання та його діяльність не суперечать вимогам законодавства, але це повинно здійснюватися у спосіб, сумісний з їхніми зобов'язаннями за Конвенцією, та може бути предметом перегляду конвенційними інститутами (див., наприклад, рішення Суду у справі *“Sidiropoulos and Others v. Greece”*, *“The United Macedonian Organisation Ilinden and Others v. Bulgaria”*, *“The Moscow Branch of the Salvation Army v. Russia”*, *“Ramazanova and Others v. Azerbaijan”*).

Суд нагадав, що він послідовно дотримується позиції, згідно з якою відмова органів влади надати об'єднанню осіб статус юридичної особи становить втручання у здійснення ними права на свободу об'єднання (див., наприклад, рішення Суду у справах *“Gorzelik and Others v. Poland”*, *“Sidiropoulos and Others v. Greece”*).

Навіть припускаючи, що, як стверджує Уряд, Громадський комітет міг здійснювати свою діяльність і без державної реєстрації, Суд вважає, що без статусу юридичної особи можливість Громадського комітету належно функціонувати нашкоджувалася б на перешкоди. У цьому контексті Суд зазначив, що згідно зі ст. 20 Закону лише зареєстровані об'єднання мали право брати участь у цивільно-правових відносинах, набувати власність, проводити публічні збори, поширювати інформацію тощо.

За цих обставин відмова надати Громадському комітету статус юридичної особи становила втручання органів влади у здійснення заявниками свого права на свободу об'єднань.

Стосовно тверджень заявників про існування кримінально- та адміністративноправової заборони будь-якої діяльності нелегалізованих об'єднань громадян, Суд вказав, що це становило окреме втручання у їхні права, передбачені ст.11 Конвенції. У даній справі заявники зазнали більше негативних наслідків від відмови зареєструвати Громадський комітет, ніж від тих законодавчих положень, які знеохочували їх здійснювати їхню діяльність. Той факт, що заявникам загрожувало покарання у разі здійснення діяльності їхнього об'єднання, не може розглядатися окремо від відмови органів влади зареєструвати це об'єднання (див., серед інших, рішення Суду у справі *“Baczowski and Others v. Poland”*).

Суду слід визначити, чи відмова зареєструвати Громадський комітет, з огляду на підстави такої відмови, відповідала вимогам п.2 ст.11 Конвенції, тобто чи вона була «передбачена законом», переслідувала одну чи більше законних цілей та була «необхідною у демократичному суспільстві» (див., серед інших, рішення Суду у справі *“Chassagnou and Others v. France”*).

Насамперед Суд зазначив, що причина, на підставі якої Управління юстиції відмовило в реєстрації Громадського комітету і яка була, як наслідок, підтверджена судами, полягала у невідповідності деяких положень його статуту чинному національному законодавству. Заявники стверджували, що вони внесли зміни до статуту та подали його виправлений варіант до Управління юстиції. Уряд заперечував цей факт.

Суд не вважає за необхідне вирішувати саме це питання, оскільки, навіть припускаючи, що виправлений варіант статуту був поданий до Управління юстиції, заявники лише частково врахували виправлення,

запропоновані Управлінням юстиції. Зокрема, вони наполягали на тому, що – на противагу до позиції органів влади – наступні положення статуту повинні залишитися у його тексті:

А) Громадський комітет з місцевим статусом може мати представництва в інших містах і містечках України;

Б) виконавчий орган Громадського комітету міг виконувати поточну управлінську діяльність;

В) Громадський комітет сам міг здійснювати видавничу діяльність, так само як і пропагувати свою діяльність, лобіювати рішення державних органів з питань захисту навколишнього природного середовища та здійснювати експертні дослідження у цій сфері;

Г) Громадський комітет міг залучати волонтерів у свою діяльність як його членів.

Національні суди у трьох інстанціях дійшли висновку про те, що такі положення статуту суперечили чинному українському законодавству і тому відмова у реєстрації Громадського комітету є обґрунтованою.

Навіть припускаючи, що законодавчі положення були протлумачені національними судами правильно і що втручання, яке розглядається Судом, мало формальну основу в національному законодавстві, Суд закликає звернутися до виразу «передбачений законом», який міститься у ч. 2 ст. 11 Конвенції. Він не лише вимагає того, щоб сумнівний захід мав основу у національному законодавстві, але й стосується якості закону, що розглядається (див., наприклад, рішення Суду у справі “*Maestri v. Italy*”).

Закон повинен бути доступним для осіб, яких він стосується, та сформульований настільки чітко, аби надати їм можливість – причому якщо потрібно, з відповідною юридичною консультацією – передбачити до того ступеня, який за певних обставин є обґрунтованим, ті наслідки, до яких може призвести певна дія. Щоб відповідати цим вимогам, національне законодавство має забезпечувати належний рівень правового

захисту від свавільних втручань органів влади у права, гарантовані Конвенцією. У справах, що впливають на основоположні права виникне суперечність принципу верховенства права – одному з фундаментальних принципів демократичного суспільства, що втілений у Конвенції, якщо правовий розсуд, наданий органам виконавчої влади, буде необмеженим. Тому, закон повинен достатньо чітко визначати межі такого розсуду та спосіб його застосування. Ступінь точності, що вимагається від національного законодавства – який у жодному випадку не може залежати від випадковості – значною мірою залежить від змісту наданих законом засобів, від тієї сфери, на яку вони поширюються, та від кількості й статусу тих, кому вони адресовані (див. рішення Суду у справі “*Maestri v. Italy*”).

Суд зазначив, що відповідно до ст.16 Закону «у реєстрації об’єднання може бути відмовлено, якщо статут чи інші документи, подані для реєстрації, суперечать законодавству України». У Законі не уточнюється, чи це положення стосується лише невідповідності по суті мети та видів діяльності об’єднання вимогам закону, зокрема з огляду на підстави обмежень на утворення та діяльність об’єднань, що містяться у ст. 4 цього ж Закону, чи також і на текстуальну невідповідність статуту чинним законодавчим положенням. Суд зазначив, що внесення змін у текст статуту Громадського комітету, на яких наполягали органи влади у даній справі, дозволяло занадто широке тлумачення та могло означати заборону будь-якого відступу від чинного національного правового регулювання діяльності об’єднань. Таким чином, на думку Суду, положення Закону є занадто невизначними, щоб бути достатньо «передбаченими» для осіб, яких вони стосуються, та надають органам влади занадто широку сферу для розсуду при вирішенні того, чи певне об’єднання може бути зареєстрованим. У цій ситуації судовий перегляд справи заявників не міг запобігти свавільним відмовам у реєстрації.

Тим не менше, за обставин даної справи Суд не вважає необхідним вирішувати, чи вищенаведені його аргументи самі по собі давали підставу для визнання порушення ст 11 Конвенції. Суд зазначив, що у справі є елементи, які стосуються й питання про якість національного закону, який застосовується у цьому випадку. Це зобов'язує Суд продовжити дослідження справи та звернутися до питання про те, чи втручання у права заявника переслідувало законну мету та було «необхідним у демократичному суспільстві». Зокрема, Суд повинен перевірити, чи спеціальні обмеження щодо діяльності об'єднань відповідають принципу «нагальної суспільної потреби», а якщо так, то чи є вони пропорційними до мети, якої треба досягнути через їх посередництво (див. рішення Суду у справі “*Gorzelik and Others v. Poland*”).

Суд зазначає, що основним аргументом Уряду щодо необхідності втручання було те, що держава виконувала своє виключне право незалежно регулювати діяльність неурядових організацій на своїй території. Таким чином, на думку Уряду, відмова в реєстрації Громадського комітету була необхідною для забезпечення нормального функціонування системи державної реєстрації об'єднань.

У цьому контексті Суд вважає за необхідне нагадати, що влада держави захищати свої інститути та своїх громадян від таких об'єднань, які можуть наражати їх на небезпеку, повинна використовуватися виважено, оскільки винятки з права на свободу об'єднань повинні формулюватися чітко і лише переконливі та непереборні підстави можуть виправдати обмеження цієї свободи (див. рішення Суду у справі “*Gorzelik and Others v. Poland*”).

Суд вважає, що у даній справі ні рішення національних судів, ні аргументи Уряду не містять пояснення, чи навіть вказівки на необхідність існування обмежень можливості об'єднання пропагувати чи лобіювати свої ідеї та цілі, залучати волонтерів як його членів чи самому займатися

видавничою діяльністю. Більше того, Суд не бачить підстав того, чому виконавчі органи об'єднань, згідно з позицією органів влади, не можуть здійснювати управлінську діяльність, навіть якщо вона має по суті господарський характер.

Щодо територіального обмеження діяльності об'єднань з місцевим статусом Суд зазначив, що навіть якщо це обмеження можна вважати таким, що спрямоване на захист належного функціонування системи державної реєстрації об'єднань, то не виглядає загрозовою для такої системи така ситуація, коли місцеві об'єднання матимуть представництва у містах та містечках України, зокрема з огляду на обтяжливу вимогу для тих об'єднань, які бажають отримати загальноукраїнський статус, створити місцеві осередки у більшості з 25 областей України.

Загалом же, Суд зазначає, що матеріали у даній справі, включаючи доводи сторін, свідчать про те, що Громадський комітет мав намір здійснювати мирні й суто демократичні цілі та завдання. Немає вказівок і не існувало припущень у національних судів та в Уряді про те, що об'єднання буде використовувати жорстокі чи недемократичні засоби для досягнення своїх цілей. Тим не менше, органи влади застосували радикальний за своїм впливом на заявників засіб, який був спрямований на попередження початку будь-якої діяльності об'єднання заявників.

За цих обставин Суд вважає, що обмеження, застосовані у даній справі, не відповідають «нагальній суспільній потребі» та, відповідно, причини, через які органи влади відмовили у реєстрації об'єднання заявників, не були суттєвими та достатніми. Тому Суд визнає, що втручання у права заявників не можна вважати необхідним у демократичному суспільстві.

З огляду на вищенаведені висновки та вимогу «законності» Суд вважає, що втручання у свободу об'єднання заявників не було обґрунтованим.

Таким чином, мало місце порушення ст.11 Конвенції.

На думку Суду, не потрібно встановлювати, чи той факт, що органи влади внесли зміни та доповнення у текст статуту, позначивши у ньому положення, які, на їх думку, суперечили закону, та запропонувавши такі формулювання, які відповідатимуть чинним законодавчим вимогам, становить окреме питання відповідно до ст. 11 Конвенції.